

բովիւններէն յառաջ, միեւնոյն զգուշացումը կ'ընէ օրինակ բառին տիպ առումը քայքայելու առթիւ:

Ն. Լամբրոնացի **Եւանակ** (= խորհրդանշան) եւ **օրինակ** բառերը հուստարապէս կը կիրարկէ հայրին եւ զինչին համար իր **խորհրդածութիւն Մարտի Գառարգիւն** գործին մէջ, որով յառաջ կը բնութագրէ իր փայտաթիւնները:— «... այսպէս եւ ինչն օրինակ զմարմնոյ իւրոյ **Եւանակ** բառ իւրում գործութեանն»:— «ընծայրս, որպէս քաղուի անգամ ասացար, **Եւանակ** տուաւ ի ծնուս տրաւ ի ժողովրդենէն՝ մարմնոյն Քրիստոսի»:— Զի զայս մարմնաւոր **Եւանակ**ս եւ հաստատութիւն ունէի առնիքեր իմն բանաւոր պատարագի՝ զոր մատուցանելիս:— «Ապա զորչն՝ որ չինէն **Եւանակ** մարմնոյն Քրիստոսի եւ **ապագայ** մատուցաւ, իջմամբ հոգւոյն նմին մարմին մը մարմնաւոր փոխարկել **յօրինակ**է եւ կատարել՝ թախտեմեմբ, բանգի ասեմ, զհացս՝ զոր եւ **օրինակ** մարմնոյն Քրիստոսի եկի առաջի, եւ սովաւ զծմարիւս նոյն խորհուրդն ցուցի, զու այսուհետեւ օ՛մ հոգւորդ, եւ **յօրինակ**էի ի ծմարաւորութիւն վերափոխեալ»:— «Այսպէս եւ **Եւանակ**ս մարմնոյն եւ արեանն Քրիստոսի», եւ այլն:

Եթէ Լամբրոնացիի ասոն շինուած ըլլար մեր արարուան **խորհրդանշան** բառը, անշուշտ զայն պիտի կիրարկէր **Եւանակ**ի տեղ, որովհետեւ **խորհուրդ** եւ **Եւան** շատ յաջող քարդութիւն մըն է գրաւելու համար **օրինակ** եւ **ժիպ** դասականելուն տեղը մեր արդի հայերենին մէջ:

Է. Լիթրէ *symbole* բառին եօթը տարբեր առումները կը քայքայէր օրինակներով եւ 4-ին մէջ կ'ըսէ. *Symboles sacrés, ou, simplement symboles, les signes extérieurs des sacrements*:

Ինչպէս կը տեսնուի յառաջ բերուած փայտաթիւններէն, **խորհրդանշան** բառը «չայն» չէ: *Symbole*ը **Եւրապականեւել** յառաջ գոյութիւն ունի, եւ Միսն տաղը հայերէնը գործածած է իր ուղղափառ իմաստով եւ ո՛չ թէ «նորադանդոյ» կամակորած առումով, «նորադանդներ» (= ըողորակներ), այո՛, *symbole*ը կը գործածեն, ոչ թէ ուղղափառ եկեղեցւոյ հայերուն աւած իմաստով, իրբեւ **օրինակ**, **ժիպ**, **Եւանակ**, կամ **խորհուրդ**, այլ պարզապէս իրեն արեւարին նշան, փաստ զի անոնք չեն ընդունիր **իւրեւեմ** **նեւրկայութեան** կամ **գոյափոխութեան** փարզապետութիւնը, հռոմէական եկեղեցւոյ հասկըցած ծնումի: Զ. Վ. Հացունի իրաւունք չունէր Միսնի վերագրելու **խորհրդանշան** (*Symbole*) բառին «բողոքական» առումը, Ս. Հաղորդութեան Հացին եւ Գինին վերաբերութեամբ:

Յայտնի է ուրեմն որ Միսն, **խորհրդանշան** բառը կիրարկած է Ս. Սահակի եւ առհասարակ նախնի հարց գործածած **օրինակ**, **ժիպ**, **Եւանակ** եւ այլն բառերուն տեղ, համաձայն Հայց. եկեղեցւոյ փարզապետութեան, եւ Զ. Վ. Հացունիի կողմէն ընդէն մը, այլմտութիւն բաւական պիտի ըլլար որ չտարիւր Միսնի խորագրութիւնը իրեն վերագրանելու իր թերաճնուած քննադատութեան խժժածներնը:

Այս քայքայութիւնները սակարկեցանք առջ Ե. Բէ. Նոր քանապղծի մտնելու համար Զ. Վ. Հացունիի հետ, —այսպիսի փափաք մը չունինք ամենեւեմ, —այլ որպէս զի բոլորիւն հուսնութիւն չմեկնուի... իր կողմէն, ինչպէս որ մեկնուած էր առեւի մեծ իշխանութեանց բռնութիւնը...

ԿՐՕՆԱԿԱՆ (ԴԱՍԵՐ ԱԿԵՏԱՐԱՆԷՆ)

«ԵՐԱՆԻ» Ն Ե Ր

2. — Եւանի՞ սպաւուրաց, զի նախ
միջիբաւեցին. (Մար. Ե. 4):

Թանկագին կորուստներու առթիւ ըզգացուած ցաւն է սուգը: Մահով յառաջ եկած կորուստներ մանաւանդ խոր սուգերու մէջ կը թաղեն մարդիկը: Կեանքը ամէնէն թանկագին հարստութիւնն է մարդուն, երբ մաքուր է ան եւ առողջ: Երբ կը խորտակուին ու կը կորսուին այսպիսի մարդը եւ առողջ կեանքեր, ասոնք կը ծանրացնեն սուգին ճնշումը:

Մահը սոսկում կ'ազդէր երբեմն մարդոց: Մեռնողներուն զերեզմաններուն վերայ կամովին կը մեռնէին մարդիկ: Հայոց Արտաշէս թագաւորին մահը մեծագոյն սուգը պատճառեց իր ժամանակակիցներուն:

Եւ այնքան կեանքեր զոհուեցան անոր մահուն առթիւ որ շէնչող Հայաստանը աւերակի մը պէս կ'երեւէր դահաժառանգ Արտաշէսի աչքին: Այսպէս կամ այնպէս, մարդիկ վերջապէս կը մխիթարուին ո՛րչափ ալ ծանր ու խոր եղած ըլլայ իրենց սուգը: Բայց Աւետարանի Եւանջիլն միայն մահուան սպաւորներուն չէ որ կ'ուզողի:

Մարդիկ աւելի մեծ, աւելի դառն եւ աւելի անդամանկի կորուստներ ունին իրենց կեանքին մէջ, որոնց սուգը չի կըրնար համեմատուիլ մահուան սուգին հետ:

Հաւատքի կորուստը՝ ողջ ապրող մարդուն ներքը, սքաւոր կ'ընէ զինքն:

Յոյսի կորուստը ամէնէն ծանր դժբախտութեան եւ թշուառութեան կը տանի յուսահատը:

Սիրոյ կորուստը կը դատապարտէ մարդը առանձնութեան տառապանքներուն, սուգին:

Արժանապատուութեան կորուստը, ողջ

ողջ կ'սպաննէ մարդը, թաղելով զայն սուգերուն խորերը:

Սրբութեան կորուստը մարդուն հոգիէն, մեղքերով կը լեցնէ զայն. մեղաւոր կը դառնայ մարդ. և մկրտութիւնն անմիջապէս սգաւորը:

Աւետարանի ամէնէն հրաշալի դործերէն մէկն է հաւատքով լուսաւոր ու զօրաւոր հոգիները հանել այս բոլոր սուգերու խաւարէն ու թախիծէն, և ուժաւորել մարդիկը, որպէսզի չկորսնցնեն իրենց հոգեկան արժէքները, և եթէ պատահի որ կորսնցնեն՝ չսպնիք, այլ աշխատին վերագտնել զանոնք և պահել, վասն զի այս աշխատանքին մէջն է երանութիւնը:

Աւետարանի պատգամը այսօր մեզ համար աւելի նշանակութիւն մը պէտք է ունենայ քան ուրիշ տեղեր:

Ժամանակին չարիքները կողոպտած են մեր հոգեկան հարստութիւնները: Ամէն մարդ դժգոհ է իր վիճակէն: Աշխարհի տընտեսական պայմանները աննպաստ են մեր ժողովուրդին համար ընդհանրապէս: Բայց այս պատճառաւ հայ ժողովուրդը հացի սովէն չէ՝ որ կը տառապի և կը մեռնի: Հացի քիչութեան համար սգաւոր չեն մեր հայ եղբայրներ, իրենց այսօրուան նոր հայրենիքներուն մէջ:

Վարժուեցանք մերթ արդահատանքով նայիլ մեռնողներուն վրայ, և յաճախ՝ վերէժի զպացումներով: Վասն զի բնութեանը կորսնցուցինք մահով: Մահը ընտանի ընկեր մը եղաւ մեզի մեր ազգային գոյութեան տառապանքներու ընթացքին, թըշուառութեան ճանկերէն խլելով մեր բնութեանը: Այդ մահը չահարեկեր հայը այլեւս: Ի՞նչ արժէք ունի ան: Սուգը անիմաստ բառ մըն է հո՞ն, մահու կոխիւն մէջ:

Սգաւոր ենք այժմ, որովհետեւ մահամերձ է հաւատքնիս: Շատեր կորսնցուցեր են զայն: Հաւատքը անսպառելի զանձն էր եղած հայ-քրիստոնեայ ժողովուրդին: Հաւատքով շինեց հայը իր տունը, փարեցաւ անոր, անոր գոյութիւնը, պատիւը և բարգաւաճումը ապահովելու և պաշտպանելու համար: Հաւատքով ամրացուց հայը իր եկեղեցին, իր դպրոցը, իր շուկան, իր ընկերային կեանքին այդ բերդերը: Պաղթականի կեանքը, նոր միջավայ-

րերը, միաքիւլ ըմբոստութիւնները մեր բնակերային կեանքի աւանդական կարգուսարքին դէմ, կուսակցական անզուսպ այլա-միտութիւնները, մեր միջոցներուն տկարութիւնն ու անբաւականութիւնը հայ միաւրք և հայ ողին կերտելու համար, կը պատրաստեն վտանգներու շարք մը, որոնք պիտի խրամատեն հայ հաւատքին ամրոցները և անկարկատելի ճեղքեր պիտի բանան անոր կողերուն վրայ: Սգաւոր ենք:

Կեանքի արժէքի մասին մեր տածած յոյսերը կը խամրին զաւան իրականութիւններու տապին և տօթին մէջ: Ապագան մթին տարածութեան ուրուագիծ մըն է մեզ համար: Երկու պարագային մէջ ալ ապրելու և տեսելու համար մեր բնածին զիտակցութիւնը մեր իրաւունքներուն՝ կարծես թէ ազօտանալու վրայ է: Ան որ չի յուսար, կը կորսնցնէ կեանքին կոռուանք: Օրուան վաղանցիկ իրադարձութիւններու ողորմելիութեան մէջ կը վառնուին կորովներ. ահաւելի ժամովաճառութիւն մը կը շահագործուի հայ զանգուածի ծալքերուն մէջ: Սնամէջ բառ մը կը դառնայ Յոյսը: Սգաւոր ենք:

Աւետարանին ամէնէն նոր և գերանոր պատգամն է մարդկութեան՝ Սիր բառին տրուած բարոյական չքնաղ իմաստը: Մարդիկ զԱստուած կը փնտսեն: Աստուածաբանութիւնը, սպառազէն իր պոստմական ու տրամաբանական բոլոր լէնքերով, կը հասնի գերազայն էութեան: Իսկ Աւետարանը շատ պարզ, շատ յստակ բառերով կ'ըսէ. Աստուած սէր է: Ան միշտ կը յայտնուի ու կ'երեւի մարդոց՝ երբ ասոնք սիրեն զիրար: Հայ ժողովուրդը կորսնցնելու վրայ է այդ սէրը: Սգաւոր ենք:

Ասպետական ողին նկարագիրն եղած է հայ ժողովուրդին: Արժանապատուութիւնը, անձին պատիւը, ներքին արժէքը մարդուն, ակնադրիւրն է ասպետական ուղիին: Այդ ողին խոնարհելու վրայ է մեր ընկերային և բարեկամական յարաբերութիւններուն մէջ: Առանին կեանքը, կրօնքը, դպրոցը, առեւտուրը անսխալ փորձաքարերն են ասպետական ողիի այստիւնները կը վտանգուի, ինչպէս անձի մը, նոյնպէս ժողովուրդի մը արժանապատուութիւնը և ասպետական ողին, պէտք է ընդունի որ այդ ժողովուրդի համար կորուստի

մասնուած են ըսել է զհղեցիկ իրականութիւնները կեանքին և տեսիլները իր ապագային: Ազաւոր ենք ասոր համար:

Կրօնքի լեզուով սրբութիւնը միակ միջոցն է զԱստուած տեսնելու: Առտտ աչքն է՝ ան մեր ներքին մարդուն: Արբաթեան կորուստը, զիւան է մեղքին: Վերցուր սըրբութիւնը հոգիէդ, մեղքը ինքնին կը տիրէ հոն: Եւ մեղքը հիմայ այն անիմաստ բառն է, որուն համար ծիծաղ միայն ունին մարդիկ: Չէ՞ որ, կ'ըսեն, իրաւունք ունինք դուարձանալու: Չենք ուզիր արեւը ու խոտը ըլլալ այս տառապալից կեանքին մէջ: Ինչ որ կ'ընենք մեր բնախտական շինուածքին պահանջն է: Կրնա՞ս արդիւր որ ծառեր չբանան իրենց ծաղիկները, շուռճանան գմբուխ սաղարթներով և շտան իրենց գոյնզգոյն պատշգնիկը: Աւել, խմել, արբենալ, շուայալը, մերկանալ, գոգնալ, ստել, սպաննել, և զհոնիչ որ կ'ուզէք, բնական քանիւ են մարդուն համար, ուզիդ հետեանքը մեր բնականութեան: Չես կրնար կերպարը չբնաւել, երբ անօթի ես. չէ՞ս կրնար չսիրել երբ սիրելու կիրքը բորբոքի ներքոյ: չես կրնար չերգել, երբ հոգիդ գտնաբերուած: չես կրնար չխորել, երբ զիմացինց իր ոտքով եկած ինկած է ձեռքդ, և պարկեշտութեն կը հաւատայ խօսքիդ և հաւատաւններուդ: Խորոզին համար անխելքութիւն է զիմացինին պարկեշտութիւնը, իսկ հաւատարմութիւնը էջութիւն: Խորոզը կ'ըսէ. առեւտուր է ասիկա, թող լաւ բանայ իր աչքը և չխարստի. ո՞վ կը բռնագատէ զինքն: Կոխէ՛, ասանկ ասիթ երբ պիտի պատահի անգամ մըն ալ: Շատ քնական չէ՞ ասիկա: Եւ աւելի չքմեղացումի համար կ'ըսեն այսպիսիներ. ի՞նչ կարելի է ընել, զիմացդ եկողը հարուստ է, կ'ուզէ խաբուել: Մարդը կ'ուզէ սուղ դնել: Եթէ ես չխարստմ, ահա՛ սա զբացիս պիտի խարէ, եթէ ան ալ չխարէ, պիտի խորէ անգիլինը: Ի՞նչ է յանցանքը երբ կը խարստի զիմացինս: Թող աչքը բանայ և չխարստի: Մընացածը շանքարով է. շուկայի կեանքի մէջ չ'անցնիր ատանկ բան: Մենք տուն, ընտանիք կը պահենք: Ապրուստը սուղ է, ծախքերն իս չատ: Այս բոլոր ծախքերը ուսկի՞ց պիտի հանենք, եթէ չխարստենք: Մնաց որ ասիկա խարէութիւն չէ: Ասիկա

ակնյայտնի սակարկութիւն է, առեւտուր է: Ինչո՞ւ մեղք ըլլայ: Շահինք որ եկեղեցիին ալ տանք, ազգային պէտքերու ալ տանք: Սովորական շահերով անօթի կը մնանք:

Արդեօք շատ խի՞ստ են այս պատկերին գիծերը: Չեմ կարծեր: Ասիկա է հոգեբանութիւնը առեւտրական կեանքին: Եւ ասիկա մեղքն է ինքնին:

Աւետարան հակառակ չէ շահու, վաստակի: Կրնաս շահիլ որչափ որ կրնաս, որչափ որ կ'ուզես: Ասիկա քու իրաւունքդ է: Քաջերուն համար սահման չկայ, իրենց գէնքն է սահմանը: Աւետարանի մէջ չափ սահման չկայ պարկեշտ առեւտուրի համար: Սուտը, խաբելը, զօշաքաղութիւնը, ագահութիւնը, ասոնք են որ կ'ապականեն առեւտուրը և կը խափանեն մեծ և իրական շահերու տեսականութիւնը: Ասոնք են որ կը քնջեն սրբութիւնը հոգիներէն և շայն լայն տեղ կը բանան մեղքի թագաւորութեան: Ազաւոր ենք կեանքի այս իրականութեան մէջ ալ:

Չմոռնանք և յիշենք հոս ոնգամ մըն ալ որ, ըստ Աւետարանի, մարդկային տառապանքներուն պատճառները հոգեկան են, հոգեբանական են:

Եւ մարդկութիւնը սզաւոր է իր հոգեկան տառապանքներուն և մահացումներուն մէջ:

Մեր Փրկիչը իր երանիններուն երկրորդը կ'ուզէ պատրանելու, վասն զի անոնք պիտի միխթարուն, հերիք է որ զան Աւետարանի լոյսին, և չխարստին հոգեկան շարիւրինթոսներու խաւարին մէջ:

Այսալ ըմբռնումներ, թերի գաղափարներ, չիլ տեսութիւններ կեանքի իրականութիւններու մասին սզաւոր կ'ընեն մարդիկը: Աւետարանի սկզբունքներով միայն կրնան շտկուիլ, լրացուիլ և ուղղուիլ ատոնք:

Երանի՛ սզաւորներուն. վասն զի անք պիտի միխթարուն, պայմանաւ որ նետուն Փրկչին լոյս գիրկը և յանձնուին Ասոր . . . :

Բ. Ե.